

Ainevaldkond „Sotsiaalsained“

1. Üldalused

1.1. Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus ning valikaine on usundiõpetus. Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist. Usundiõpetust on võimalik õpetada valikainena kõigis kolmes kooliastmes. Õppeainete kavades esitatud taotletavaid õpitulemusi ja õppesisu koostades on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ning aineti alljärgnevalt:

I kooliaste

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

II kooliaste

ajalugu – 3 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund

III kooliaste

ajalugu – 6 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 2 nädalatundi

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees määratakse kooli õppekavas arvestusega, et taotletavad õpitulemused ning õppe- ja kasvatuseesmärgid oleksid saavutatud.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärge, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktseptsida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepsitud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Õppesisu käsitleluses teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatud.

1.4. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaallained süvendavad lugupidavat

suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õpetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärged, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

1.5. Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuste tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda,

põhjustada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalsed, kultuurilist ja personaalsed tähendusi.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonda ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamise kaasnavaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstiained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskust, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamiseks. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimivate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuprognosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevastele õpitavale erialale valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele.

Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv terviseseisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohaliku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabekeskond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja

teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

1.7. Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on pööratud hoiakute kujundamisel;
- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaris- ja rühmatöö, projektitöö, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
- 10) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
- 11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

1.8. Hindamise alused

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Ainekavas on kirjeldatud õppeaine õpitulemused kooliastmete kaupa kahel tasemel: üldised õpitulemused õpetamise eesmärkidena ning osaoskuste õpitulemused.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest.

Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustakse kooli õppekavas.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhirõhk kujundaval hindamisel.

Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad 5. klassis suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusväarsust info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õigekirja. 5. klassis ei kontrollita kontrolltöödega enam kui üht õpitut teemat korraga.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid III kooliastmes peavad olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöö koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul

hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Üksikfaktide teadmisele tuleb eelistada tähtsamate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu. III kooliastmes sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded.

Ühiskonnaõpetuses tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini. Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

III kooliastmes sobivad kokkuvõtvaks hindamiseks probleemküsimuste avamine, arvamislugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

1.9. Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õppest klassis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
- 2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;
- 2) kasutada klassiruumis ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
  - a) Eesti Vabariigi põhiseadus;
  - b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
  - c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
  - d) ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;
  - e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
  - f) elulooraamatud ja teabekirjandus;
  - g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
  - h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
  - i) IKT-põhised õppematerjalid;
  - j) ajalehed ja ajakirjad;
  - k) statistilised ja metoodilised materjalid.

Ainekavad

AJALUGU

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- 3) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- 5) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 6) mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmuse ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
- 7) tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 8) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmuse ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitlemise põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild mineviku ja nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Õpitulemused

II kooliastme lõpuks õpilane:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase *aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number*;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmuse kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjuseid;

- 4) hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloo sündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloo sündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- 8) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- 9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

III kooliastme lõpuks õpilane:

- 1) iseloomustab ajaloo põhietape näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripärandit ning iseloomustab tähtsamaid ajaloo sündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloo sündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloo sündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloo sündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajaloo infot, koostab kava ja mõistekaarti, ajaloo referaati ja lühijuttu, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

Hindamine

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid on mitmekesised, sisaldavad suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöe koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist.

Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist.

Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloo sündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid.

Lühijuttu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja õigekirja.

Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu

Kolmandas kooliastmes sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
2. Kool võimaldab kasutada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.
3. Kool võimaldab kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud ja

teabekirjandus, auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid), IKT-põhised õppematerjalid.

AJALOO AINEKAVA 5. KLASSILE (1 tund nädalas, 35 tundi õppeaastas)

5. klassi lõpuks õpilane:

1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine*;

2) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;

3) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu;

4) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;

5) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;

6) kasutab ajalookaarti.

Tunde	Õppesisu	Õpitulemused	Lõiming, läbivad teemad ja pädevused
	Ajaarvamine Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu	1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase <i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine</i> ; 2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu.	Pädevused Emakeelepädevus – suuline ja kirjalik väljendusoskus; erinevate tekstide lugemise ja mõistmise oskus; õigekirjaoskus. Matemaatikapädevus – ajaarvamine Teised ained Matemaatika - ajaarvutusülesanded Eesti keel – õigekirjaoskus, funktsionaalne kirjaoskus
	Ajalooallikad Ajaluugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.	1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; 2) töötab lihtsamate allikatega; 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	Pädevused Emakeelepädevus – suuline ja kirjalik väljendusoskus; erinevate tekstide lugemise ja mõistmise oskus; õigekirjaoskus Teabekeskond - kujunemine infoteadlikuks inimeseks Teised ained Eesti keel – õigekirjaoskus, funktsionaalne kirjaoskus

			Kirjandus – rahvaluule Läbivad teemad
	Eluolu Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas	1) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 4) kasutab ajalookaarti.	Pädevused Emakeelepädevus – suuline ja kirjalik väljendusoskus; erinevate tekstide lugemise ja mõistmise oskus; õigekirjaoskus Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades Teised ained Eesti keel – õigekirjaoskus, funktsionaalne kirjaoskus Läbivad teemad Väärtused ja kõlblus - õpilase kujunemine kõlbeliselt arenenud inimeseks Kultuuriline identiteet - mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel, omab ettekujutust kultuuride mitmekesisusest
	Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.	1) kirjeldab mõnda minevikusündmust, inimeste eluolu minevikus; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 4) kasutab ajalookaarti.	Pädevused Emakeelepädevus – suuline ja kirjalik väljendusoskus; erinevate tekstide lugemise ja mõistmise oskus; õigekirjaoskus Matemaatikapädevus – ajaarvamine Teised ained Eesti keel – õigekirjaoskus, funktsionaalne kirjaoskus Kirjandus - kirjanikud Loodusõpetus- Euroopa ja maailma maad Läbivad teemad Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – õpilase kujunemine isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas

AJALOO AINEKAVA 6. KLASSILE (2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas)

Teema „Muinasaeg” läbimise järel õpilane:

- 1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kiviaeg*, *pronksiaeg*, *rauaaeg*, *varanduslik ebavõrdsus*, *sugukond*, *hõim*;
- 5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil.

Õppesisu

Tunde 10	Kohustuslikud teemad	Süvendavad teemad	Lõiming, läbivad teemad ja pädevused	Hindamine
2	Sissejuhatus 1. Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine 2. Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada		Õppeained 1. Matemaatika: Rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvud 2. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng	Daatumi märkimine sajandiga, kasutades nii araabia kui ka Rooma numbrit; sajandite arvutamine
8	Muinasaeg Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus 1) kiviaja inimese tegevusalad 2) põlluharimise algus, loomade kodustamine,	1. Inimasustuse teke ja levik antropogenees 2. Taime- ja loomakasvatuse algus esimeste põlluharijate ja karjakasvatajate asualad 3. Eesti ala vanim asustus 1) viimane jääaeg – Eesti ajaloo künnis	Õppeained 1. Loodusõpetus: aed ja põld elukeskkonnana 2. Tehnoloogiaõpetus: tehnika areng ajastute kaudu, lähtudes materjalidest ja töötlusviisidest 3. Geograafia: põlluharimise esimesed	Kontuurkaardi täitmise oskus: kus tekkis põlluharimine; mõistete kasutamine ja seletamine

	käsitöö areng 3) metallide kasutuselevõtmine 4) Eesti muinasaja üldiseloostus: Pulli, Kunda	2) keskmise kiviaja Kunda kultuuri asulad 3) Kunda kultuuri asukad ja nende päritolu 4. Eesti nooremal kiviajal 1) varaneoliitikum ja savinõude valmistamine 2) kammkeraamika levik 5. Metalliaeg Eestis 1) ajajärgu üldiseloostus 2) viljelusmajanduse arenemine 3) vanimad põllud: Saha-Loo, Rebala 4) kindlustatud asulad 5) kivikirstkalmed	piirkonnad kaardil, kiviaja asulad Eesti alal Pädevused 1. Mõistab inimese eluviisis ajaloo jooksul toimunud arengut ja väärtushinnanguid. 2. Teeb koostööd ja arvestada teisi. Läbivad teemad 1. Tehnoloogia ja innovatsioon 2. Väärtused ja kõlblus	
--	---	---	---	--

Teema „Vanad Idamaad” läbimise järel õpilane:

- 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 2) selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;
- 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid, Babülioni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- 4) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, selgitab, mis on Vana Testament;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester*;
- 6) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon, Hammurapi, Mooses, Taavet.

Õppesisu

Tunde 20	Kohustuslikud teemad	Süvendavad teemad	Lõiming, läbivad teemad ja pädevused	Hindamine
2	Vanaaja sisu ja üldiseloostus 1) ajalised piirid 2) looduslikud olud		Pädevused Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Keskkond ja jätkusuutlik areng	Kontuurkaardi täitmine ja kommenteerimine
8	Vana-Egiptus 1) Egiptuse	1. Lähis-Ida kultuurivahendajad 1) hetitide kultuurisild	Õppeained 1. Kunstiõpetus: püramiidid, templid	Mõistekaardi koostamine;

	<p>riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon</p> <p>2) eluolu</p> <p>3) religioon</p> <p>4) kultuurisaavutused</p>	<p>2) Foiniikia meresõitjad ja tähestik</p> <p>3) Pärsia impeerium</p> <p>2. Vana-Ida kõrgkultuuride põhijooned ja koht maailma ajaloos</p>	<p>2. Kirjandus: mütoloogia</p> <p>3. Tehnoloogiaõpetus: tehnika areng</p> <p>Pädevus</p> <p>1. Mõistab põhjuseid, tagajärgi ning nendevahelisi seoseid.</p> <p>2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p> <p>4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p> <p>2. Kultuuriline identiteet</p> <p>3. Tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>4. Väärtused ja kõlblus</p>	<p>Egiptuse valitsejate valitsemise sarnasuste ja erinevuste leidmine kirjeldusest; lühijutu kirjutamine: kuidas elati Vana-Egiptuses; kontrollimiseks avatud ja etteantud vastusega ülesanded, kaart, allikateksti analüüs, küsimused</p>
8	<p>Mesopotaamia</p> <p>1) sumerite linnriigid, leiutised: ratas, potikeder</p> <p>2) Hammurapi seadused</p> <p>3) eluolu</p> <p>4) religioon</p> <p>5) kultuurisaavutused</p>	<p>1. Vana-India</p> <p>1) suurlinnad Induse ääres</p> <p>2) aarjalaste sisserändamine</p> <p>3) kastikord</p> <p>4) India kultuur: usulised tõekestid, budism ja selle levik, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male</p> <p>2. Vana-Hiina</p> <p>1) riikide tekkimine</p> <p>2) Hiina keisririigi algus</p> <p>3) Hiina Hani dünastia ajal</p> <p>4) Hiina kultuur</p> <p>5) Hiina müür</p> <p>6) Siiditee</p>	<p>Õppeained</p> <p>1. Tehnoloogiaõpetus: ratas kui pöördeline leiutis inimkonna ajaloos</p> <p>2. Kunstiõpetus: keraamika. Skulptuur. Skulptuuride modelleerimine savist. Reljeef</p> <p>Pädevused</p> <p>1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid.</p> <p>2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p> <p>4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p> <p>2. Kultuuriline identiteet</p>	<p>Kontuurkaart i täitmine;</p> <p>Hammurapi seadused – teksti analüüs, küsimuste koostamine ja neile vastamine;</p> <p>lünkteksti täitmine; kontrollimiseks avatud ja etteantud vastusega ülesanded, kaart, allikateksti analüüs, küsimused</p>

			3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus	
2	Iisraeli ja Juuda riik 1) ainujumala usk 2) Vana Testament		Õppeained Kirjandus: piiblilood, erinevate rahvaste müüdid Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Kultuuriline identiteet 3. Väärtused ja kõlblus	Jutukese koostamine ja selle esitamine klassis

Teema „Vana-Kreeka” läbimise järel õpilane:

- 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat, riigi laienemist hellenismi perioodil;
- 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;
- 3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;
- 4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis*, *rahvakoosolek*, *akropol*, *agoraa*, *türann*, *aristokraatia*, *demokraatia*, *kodanik*, *ori*, *eepos*, *olümpiamängud*, *teater*, *tragöödia*, *komöödia*, *skulptuur*, *Trooja sõda*, *hellenid*, *tähestik*;
- 6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles, Aleksander Suur.

Tunde 20	Kohustuslikud teemad	Süvendavad teemad	Lõiming, läbivad teemad ja pädevused	Hindamine
3	Vanim kõrgkultuur Euroopas 1) Kreeka loodus ja rahvastik 2) Kreeta ja Mükeene kultuur		Õppeained Kirjandus: piiblilood, erinevate rahvaste müüdid Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Kultuuriline identiteet 3. Väärtused ja kõlblus	Kontuurkaardi täitmisoskuse hindamine; sobivate märksõnade leidmine nähtuse või ühiskonna iseloomustamiseks
8	Kreeka linnriigid 1) ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas	1. Vana-Kreeka kolonisatsioon 1) Kreeka kolooniad Vahemere ja Musta mere rannikul 2) kreeklased ja barbarid	Õppeained Kirjandus: teater	Mõistete seletamine ja kasutamine; tabeli täitmine; jutukese, esitluse

	<p>2) linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale</p> <p>3) Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine</p>	<p>2. Kreeka linnriikide kaubanduslikud ja kultuurisidemed kohalike hõimudega ning Kreeka-Pärsia sõjad</p> <p>1) pärslaste vallutused Väike-Aasias</p> <p>2) Maratoni, Termopüülide ja Salamise lahingud</p>		<p>koostamine; Aleksander Suure sõjaretk; sündmuste ajaline järjestamine; sobivate märksõnade leidmine Aleksander Suure maailmariigi iseloomustamiseks</p>
9	<p>Vana-Kreeka kultuur ja eluolu</p> <p>1) kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana</p> <p>2) olümpiamängud</p> <p>3) religioon ja mütoloogia</p> <p>4) Homerose kangelaseepika</p> <p>5) ajalookirjutus: Herodotos</p> <p>6) teater</p> <p>7) kunst: arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal</p> <p>8) hellenite igapäevaelu</p> <p>9) hellenistlik kultuur</p> <p>10) Vana-Kreeka kultuuri tähtsus</p>	<p>1) Vana-Kreeka näitekirjandus, kõnekunst, filosoofia (Demokritos, Sokrates, Platon, Aristoteles), skulptorid (Pheidias, Myron), muud teadused</p> <p>2) maailmaimed</p>	<p>Õppeained</p> <p>1. Kehaline kasvatus: olümpiamängud</p> <p>2. Kirjandus: teatri võlumaailm, müüdid, eepos</p> <p>Pädevused</p> <p>1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid.</p> <p>2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p> <p>4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Tervis ja ohutus</p> <p>2. Kultuuriline identiteet</p> <p>3. Väärtused ja kõlblus</p> <p>Õppeained</p> <p>Kunstiõpetus: skulptuur, skulptuuride modelleerimine savist</p>	<p>Tabeli koostamine ja täitmine; osalemine muuseumitunni tegevuses; lühijutu või kirjelduse koostamine märksõnade toel; kontrollimiseks avatud ja etteantud vastusega ülesanded, kaart, allikateksti analüüs, küsimused</p>

Teema „Vana-Rooma” läbimise järel õpilane:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
- 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel*;
- 6) teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus, Jeesus Kristus.

Tunde 20	Kohustuslikud teemad	Süvendavad teemad	Lõiming, läbivad teemad ja pädevused	Hindamine
3	Rooma riigi tekkimine 1) looduslikud olud 2) Rooma linna tekkimine 3) kuningad 4) vabariigi algus	Etruskid 1) linnriigid 2) kultuur	Pädevused 1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. Läbivad teemad 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus	Kontuurkaardi täitmine; õppeteksti põhjal küsimustele vastamine; jutukese koostamine märksõnade abil
4	Rooma vabariik 1) ühiskondlik korraldus 2) Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal 3) kodusõjad Roomas. Caesar. Vabariigi lõpp	Orjandus ja talupoegade laostumine 1) orjus Roomas ja Spartacuse ülestõus 2) vendade Gracchuste reformiliikumine	Pädevused 1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. Läbivad teemad 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon	Rooma vallutussõdade sündmuste järjestamine ajaliselts; kava koostamine, kava järgi kirjutamine; kontrollimiseks avatud ja etteantud vastusega ülesanded, kaart, allikateksti analüüs, küsimused

			4. Väärtused ja kõlblus	
4	Rooma keisririik 1) ühiskondlik korraldus. Augustus 2) Rooma impeerium ja selle lõhenemine	Suur rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi lõpp	Pädevused 1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. Läbivad teemad 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus	Sobivate märksõnade leidmine Rooma ühiskonna iseloomustamiseks; kava järgi jutustamine; allikateksti analüüsimine; kontrollimiseks avatud ja etteantud vastusega ülesanded, kaart, allikateksti analüüs, küsimused
9	Vana-Rooma kultuur ja eluolu 1) rahvas ja eluolu 2) Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn 3) kunst ja arhitektuur 4) avalikud mängud 5) Rooma õigus 6) ristiusu teke. Uus Testament	1. Vana-Rooma 1) kõnekunst ja kirjandus: Cicero, Caesar, Vergilius 2) teadus: Tacitus 3) usund 4) kultuuripärand, kreeka kultuuri mõju 2. Ristiusu levik Rooma riigis 1) Jeesus Kristuse elu 2) kristlaste suhted Rooma riigivõimuga 3) Uus Testament	Õppeained 1. Kirjandus: müüdid, piiblllood 2. Emakeel: kõnekunst 3. Kunstiõpetus: arhitektuur, skulptuur Pädevused Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet 2. Tehnoloogia ja innovatsioon 3. Väärtused ja kõlblus	Referaadi koostamine; vastuste leidmine õppeteksti abil; jutukese koostamine õppeteksti või allika põhjal; mõistete seletamine ja kasutamine; kontrollimiseks avatud ja etteantud vastusega ülesanded, kaart, allikateksti analüüs, küsimused

Õppetegevus

Õpitakse seletama ja kasutama ajaga, ajaloo periodiseerimisega ning käsitletavate temadega seonduvaid mõisteid ja fraase. Õpiku ning lisamaterjali abil tutvutakse muinasaja ja vanaaja kohta käivate ajalooallikatega, õpitakse nendest infot leidma ning seda kriitiliselt hindama. Õpitakse kirjeldama inimese elu ja tegevust muinas- ja vanaajal, selgitama muutusi, mis leidsid ühiskonnas aset seoses tehnoloogiliste, kultuuriliste ja poliitiliste muutustega. Õpitakse tundma olusid, milles kujunesid kõige vanemad kõrgkultuurid Egiptuses ja Mesopotaamias.

Õpitakse kirjeldama vanaaja riiklikku korraldust ning elulaadi, muinas- ja vanaaja kultuuri- ja teadusesaavutusi, tähtsamate vanaaja valitsejate tegevust ning võrdlema nendega seonduvaid aspekte Egiptuse, Mesopotaamia, Kreeka linnriikide ja Rooma riigi näitel. Kasutatakse IKT vahendeid õppe tõhustamiseks ning õpilaste vastavate oskuste kujundamiseks nii õppides kui ka töötulemusi esitledes.

Õpikeskkond

Oluline on kasutada õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, seostada, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades saab õpetaja kasutada järgmisi materjale:

- 1) töövihik, töölehed;
- 2) ajalooatlas, sein- ja kontuurkaardid;
- 3) filmid, nt Arheoloogiakeskuse õppefilm „Raua sulatamine” (J. Peets, K. Kello);
- 4) ETV saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>);
- 5) IKT-põhine õppematerjal, nt Eesti muinasaeg, CD (Regio), interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee;
- 6) skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal;
- 7) temaatiline lisakirjandus: ajaloolugemikud, aimekirjandus.

AJALOO AINEKAVA 7. KLASSILE (2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas)

Keskaeg ja varauusaeg, 70 tundi

Teema „Maailm keskajal 476–1492” läbimise järelõpilane:

- 1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi, kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad; iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- 2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;
- 3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- 4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- 5) toob esile ristisõdade eesmärgid ja tulemused;
- 6) nimetab Eesti muinasmaakondi ning suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- 7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, mošee, Meka*;
- 9) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Karl Suur, Justinianus I, Muhamed.

Õppesisu

Maailm keskajal 476-1492, 50 tundi

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad teemad	Lõiming, läbivad teemad ja pädevused	Hindamine
4	Keskaja koht maailma ajaloos 1) keskaja ühiskonna üldiseloomustus 2) periodiseering 3) ühiskonnakorraldus 4) läänikord 5) eluolu ja maailmapilt	Keskaja koht maailma ajaloos 1) keskaja ühiskonna üldiseloomustus 2) periodiseering 3) ühiskonnakorraldus 4) läänikord 5) eluolu ja maailmapilt	Pädevused Mõistab keskaja inimese eluviisi ja väärtushinnanguid. Läbivad teemad Keskkond ja jätkusuutlik areng	Tekstist arusaamine, sündmuste kirjeldamine pildimaterjali põhjal, ajaloosündmuste paigutamine ajajoonele
8	Kirik ja kultuur keskajal 1) ristiusu õpetuse alused 2) kiriku osa ühiskonnas	1) ristiusu levik 2) kirikuinstitutsioonid 3) paavstivõimu tugevnemine,	Õppeained Kunst: kirik kui sakraalehtis Pädevused	Loovtöö koostamine märksõnade abil ja mõistete kasutamine

	3) ristosõjad 4) keskaja ülikoolid ja teadus 5) romaani ja gooti stiil	Innocentius III 4) ketserid ja inkvisitsioon 5) Ida-Lääne kiriku vastuolu 6) vaimulikud rüütliordud 7) rüütli- ja talurahvakultuur	Teeb koostööd ning arvestab teisi.	oskus teha koostööd
5	Frangi riik 1) Frangi riigi teke 2) riik Karl Suure ajal 3) Frangi riigi jagunemine 4) kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa	karolingide renessanss	Õppeained 1. Kunst: Kaardipildi kujundamine 2. Geograafia: Informatsiooni leidmine kaardilt Pädevused Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.	Info kandmine kontuur- kaardile, sündmuste paigutamine õigesse ajalisse järjekorda, kava koostamine teemal „Frangi riik Karl Suure ajal“
4	Araablased 1) Araabia ühiskond 2) Muhamed. Islam 3) araabia kultuur ja selle mõju Euroopale	kalifaat	Õppeained Geograafia: Araablase vallutused Pädevused Peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest. Läbivad teemad Tasuvõrdlus	Referaadi koostamine allikmaterjali põhjal, hinnangu andmine allikmaterjalile, referaadi esitlus
6	Bütsants 1) Bütsantsi tugevuse põhjused 2) Justinianus I 3) Vana-Vene riigi teke	1) Ida-Rooma eriseisund barbarite ekspansiooni ajal 2) ristiusk Bütsantsis 3) Bütsantsi kultuuri- ja teadussaavutused 4) Bütsantsi võitlus naabritega 5) eremiidid. Püha Antonius 6) ketserlikud liikumised	Pädevused Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi.	Mõistete kasutamine kontekstis, jutukese koostamine pildimaterjali põhjal „Bütsants Justinianus I ajal“
6	Linnad ja kaubandus 1) linnade teke ja eluolu		Pädevused Mõistab erinevate keskkondade	Teemakohaste faktide ja mõistete tundmine.

	2) hansakaubandus Põhja-Euroopas 3) tsunftikord 4) linnade valitsemine		reegleid Läbivad teemad Keskkond ja jätkusuutlik areng	kirjutamine: keskaegse linna eluolu kirjeldamine, oma hinnangu andmine, enda asetamine keskajal elanud inimese Olukorda
3	Põhja-Euroopa 1) Skandinaavia eluviis ja ühiskond 2) viikingite retked	1) muistsete skandinaavlaste maailmapilt ja jumalad 2) viikingid ja Ameerika avastamine	Õppeained Geograafia: viikingite retked Pädevused Näeb probleeme ja otsib neile lahendusi.	Skeemi koostamine: „Viikingite retked“, skandinaavlaste eluviisi Kirjeldamine
8	Eesti keskajal 1) eluolu muinasaja lõpus 2) muinasmaakonnad 3) muistne vabadusvõitlus ja Ristiustamine 4) ühiskonna struktuur. Valitsemine 5) Liivi ordu. Linnad	1) Saksa Ordu 2) Jüriöö ülestõus	Õppeained 1. Geograafia: Eesti muinasmaakonnad 2. Kirjandus: muistne vabadusvõitlus Pädevused Analüüsib põhjusija tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng	Muinasmaakondade ja linnade tundmine kaardi arutlus: eestlaste elu muinasaja lõpul: teemakohaste faktide tundmine, mõistete kasutamine
6	Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel 1) Saksa-Rooma keisririik 2) parlamendi kujunemine 3) Prantsusmaa ühendamine 4) eluolu keskajal	1) Saksamaa killustatus 2) tugev kuningavõim 3) 100-aastane sõda	Pädevused Mõistab keskaegse ühiskonna reegleid ning analüüsib neid.	Keskaja ühiskonna tundmine: tabel „Keskaegne ühiskond: Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa“

Teema „Maailm varauusajal (1492–1600)” läbimise järelõpilane:

- 1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- 2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism*;
- 5) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Kolumbus, Martin Luther, Leonardo da Vinci.

Õppesisu**Maailm varauusajal 1492–1600, 20 tundi**

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad teemad	Lõiming, läbivad teemad ja pädevused	Hindamine
5	Ühiskond varauusajal 1) uue maailmapildi kujunemine 2) tehnoloogia areng 3) majanduslikud suhted 4) humanism 5) kujutav kunst, Leonardo da Vinci		Õppeained Kunst: Leonardo da Vinci Pädevused Oskab võrrelda eri ajastute Väärtushinnanguid ning neid. Läbivad teemad Tehnoloogia	Mõistekaartide koostamine: 1) uue maailmapildi kujunemise eeldused; 2) tehnoloogilised saavutused.
5	Suured maadeavastused 1) Ameerika avastamine 2) maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades	1) Indiasse viiva mereteed avastamine 2) esimene ümbermaailmareis	Õppeained Geograafia: maadeavastused Pädevused Mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus. Läbivad teemad Tehnoloogia ja innovatsioon	Kaarditundmine, maadeavastuste eeldused, põhjused ja tagajärjed, seoste loomine nende vahel, mõju ühiskonna arengule
5	Reformatsioon reformatsioon Saksamaal. Martin Luther	1) vastureformatsioon ja kiriku uuenemine 2) Jesuiitide ordu 3) ususõjad Euroopas	Pädevused Väärtustab ühiskonnas toimunut ning oskab rakendada teavet õppetöös.	Suuline arutlusoskus, sündmuste kirjeldamine Järgi

5	Eesti 16. sajandil 1) reformatsioon 2) haldusjaotus ja linnad 3) Liivi sõja põhjused ja tagajärjed	jesuiidid Eestis	Õppeained Geograafia: Eesti haldusjaotus 16.sajandil Pädevused Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	Kaardi tundmine: Eesti haldusjaotus pärast Liivi sõda; keskaja kõige olulisemate faktide tundmine; omapoolse hinnangu andmine sellele
---	---	------------------	---	--

AJALOO AINEKAVA 8. KLASSILE (2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas)

Uusaeg, 70 tundi

Õpitulemused teema „Maailm 1600–1815” läbimise järel:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *valgustus*, *reform*, *revolutsioon*, *restauratsioon*, *absolutism*, *parlamentarism*;
- 9) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Napoleon, Louis XIV, Peeter I, Voltaire.

Õppesisu

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad	Läbivad teemad	Lõiming
35 10	Maailm 1600–1815 Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas <ol style="list-style-type: none"> 1) absolutismi kujunemine, Louis XIV 2) valgustusfilosoofia 3) Inglise kodusõda ja restauratsioon 4) Inglismaa ja Prantsusmaa 5) 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II 	<ol style="list-style-type: none"> 1) valgustatud absolutism Venemaa näitel, Katariina II 2) Joseph II ja Austria 3) Euroopa 17. ja 18. sajandi sõdades 	Pädevus <ol style="list-style-type: none"> 1. Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid ning aktsepteerib neid. 2. Teeb koostööd ja arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi. Läbivad teemad <ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine 2. Teabekeskond – 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kunstiõpetus: Versailles' loss 2. Geograafia : kaardiõpetus 3. Inglise keel: riiklikud sümbolid

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad	Läbivad teemad	Lõiming
10	Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus 1) valitsemine: keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord 2) Põhjasõda, Peeter I 3) Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil 4) muutused majanduses ja poliitikas 5) vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna)	1) halduskorraldus 2) keskvõimu tugevnemine Karl XI ja Katariina II ajal 3) teised rahvusrühmad Eestis	Pädevus 1. Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid ning aktsepteerib neid. 2. Teeb koostööd ja arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine 2. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata	1. Geograafia: Läänemere- maad 2. Eesti keel: talurahvakoolid, nõiaprotsessid, rahvaluule
4	USA iseseisvumine 1) Iseseisvussõda 2) USA riiklik korraldus	Inglise kolooniad Põhja-Ameerikas	Läbiv teema Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata Pädevus Analüüsib põhjusi ja tagajärgi	Geograafia: kaardiõpetus
8	Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu 1) Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg 2) Napoleoni reformid 3) Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus	1) jakobiinid 2) konsulaat ja keisririik 3) koalitsioonisõjad ning 1812. aasta Vene-Prantsuse sõda 4) revolutsiooni mõju eluolule ja kultuurile	Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistad seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse 2. Väärtused ja kõlblus – mõtlemise ja argumenteerimisoskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ning üldistuste	Geograafia: kaardiõpetus

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad	Läbivad teemad	Lõiming
	Euroopa ajaloos		tegemine 3. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata 4. Kodanikualgatus	
3	Kultuur 1) barokk 2) klassitsism		Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine, teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse 2. Väärtused ja kõlblus 3. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata	Kunstiõpetus: baroki ja klassitsismi iseloomulikud jooned, näited

Õpitulemused teema „Maailm 1815–1918” läbimise järel:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.*

Õppesisu

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad	Pädevused ja läbivad teemad	Lõiming
35 4	Maailm 1815–1918 Industriaalühiskonna kujunemine 1) tööstuslik pööre 2) vabrikutootmine	1) tehnilised leiutised 2) majandusõpetused 3) koloniaalimpeeriumide rajamine	Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	1. Tehnoloogiaõpetus 2. Kirjandus 3. Kunst

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad	Pädevused ja läbivad teemad	Lõiming
	3) linnastumine 4) industriaalühiskonna sotsiaalne pale 5) 19. sajandi poliitilised õpetused	4) maailmamajanduse kujunemine	Läbivad teemad 1. Tehnoloogia 2. Väärtused ja kõlblus 3. Jätkusuutlik areng	
4	Rahvuslus ja rahvusriigid 1) rahvusluse tõus Euroopas 2) rahvusriigi loomine Saksamaa näitel 3) Saksa keisririik	1) rahvuslik vabadusliikumine Itaalias 2) Põhja-Ameerika 19. sajandil 3) Inglismaa ja Prantsusmaa 19. sajandil	Pädevus 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet 2. Kodanikualgatus	1. Kunst 2. Kirjandus: elulood, Olustikukirjeldus 3. Muusika: rahvushümnid 4. Emakeel: tekstianalüüs, suuline eneseväljendusoskus
10	Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul 1) Vene impeeriumi äärealade poliitika 2) talurahvaseadused 3) rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused 4) venestusaeg	Venemaa 19. sajandil 1) usuvahetusliikumine ja väljarändamine 2) seltsiliikumine	Pädevus Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng; kodanikualgatus – kampaaniad, seltsiliikumine, kultuuriline identiteet – rahvusliku ärkamisaja üritused	1. Kirjandus: teksti analüüs 2. Geograafia: Eesti ja Euroopa kaart 3. Kunst: olustik 4. Emakeel: suuline eneseväljendusoskus 5. Muusika: rahvuslik muusika, laulupidu
13	Esimene maailmasõda 1) uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas 2) sõja põhjused, kulg ja tagajärjed	1) Compiègne'i vaherahu 2) 1917. aasta revolutsioonid Venemaal ja Eestis		1. Geograafia: Euroopa ja maailma kaart

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad	Pädevused ja läbivad teemad	Lõiming
	4) Eesti iseseisvumine: autonoomiast			
4	Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul 1) eluolu 2) ajakirjandus 3) seltsiliikumine	kunst, muusika, teater, kirjandus, teadus ja tehnika	Pädevused 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid seisukohti. Läbivad teemad 1. Tehnoloogia	1. Kunstiõpetus: realism, impressionism 2. Kirjandus: olustik, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees 3. Loodusteadused: teaduse ja tehnika areng

AJALOO AINEKAVA 9. KLASSILE (2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas)

	ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED	LÄBIVAD TEEMAD
ÕPIK	<p>MAAILM KAHE MAAILMASÕJA VAHEL 1918 - 1939:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. • Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail. • Demokraatia ja diktatuuri põhjooned. • Kultuur ja eluolu 20. sajandi I poolel; • Eesti Vabariik: majandus, sise- ja välispoliitika, kultuur. <p>Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng.</p> <p>TEINE MAAILMASÕDA 1939 – 1945.</p> <p>Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järelandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldiseloostus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust. Eesti II maailmasõja ajal.</p>	<p>Õpilane on omandanud maailma ajaloo põhietappide kronoloogilise raamistiku, suudab asetada sinna uut informatsiooni, teab tähtsamaid ajaloosündmusi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab eri ajastute ajaloo kultuuripanust, iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid, kultuurinähtusi; • teab Eesti ühiskonna arengujärke, oskab neid suhestada kodukoha, naabermaade ja Euroopa ning maailma ajaloo, teab tähtsamaid ajaloosündmusi; • oskab leida ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi; • saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; • töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid; • põhjendab oma seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab anda hinnangut, osaleb diskussioonis; • oskab koostada ajalooalast referaati ja lühiuurimust; • oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda. 	<p>„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”, „Elukestev õpe“, „Teabekeskond“, „Tehnoloogia ja innovatsioon“</p>
	<p>MAAILM PÄRAST II MAAILMASÕDA</p> <p>Külm sõda. Kommunistliku süsteemi lagunemine. Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teadus ja tehnika.</p>		
KAART	<p>Kaardikogumik 9.klassile.</p>	<p>töötab kaardiga, suudab ise koostada lihtsamaid skeeme ja andmekaarte;</p>	<p>„Teabekeskond” „Tehnoloogia ja innovatsioon”</p>
FILM	<p>II maailmasõja koledused, Pildikesi Eestimaa elust</p>		

Hindamine

1.1. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on saada ülevaade ajalooõpetuse eesmärkide saavutamisest, õpilase individuaalsest arengust, ja kasutada saadud teavet õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks.

1.2. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised, sisaldavad suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartidega, allikmaterjaliga, piltidega, pikaajaliste projektide, referaatide ja uurimistööde koostamist, arutluse kirjutamist.

1.3. Arutluse hindamisel arvestatakse teemast arusaamist ja selle avamist; töö loogilist ülesehitust (sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte); oma seisukoha esitamist ja selle põhjendamist konkreetsete näidetega; seoste loomise ja järelduste tegemise oskust. Hindeskaala valib õpetaja vastavalt õpilaste vanuseastmele ja ülesande keerukusele.

1.4. Allikaülesandeid hinnatakse lähtuvalt vastuse kvaliteedist (lihtsast loendamisest kuni analüüsini). Allikaülesande hindamisel on aluseks järgmised tasemed:

- (rahuldav): teksti alusel loendi või seisukoha esitamine ja kirjeldamine;
- (hea): iseloomustamine ja võrdlemine;
- (väga hea): analüüs, isiklik hinnang ning selle põhjendamine.

1.5. Üksikfaktide tundmisele eelistatakse olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid, ajalooõpetusegakujuundatud oskusi. Projektülesande ja iseseisvate uurimistööde hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust. Hindamisprotsessis on oluline õpilase enesehinnang ja selle arenemine, mis tõstab vastutust õppimise suhtes. Hindamine on paindlik, arvestab õpilase individuaalsust, erinevaid kursusi ja nende raskusaste

